Apibendrinant tyrimus, preliminariai galima pasakyti, kad Skongalio teritorijoje buvęs XVIII–XIX a. senkapis. Tikslesnė masinių kapų chronologija lieka neaiški. Galbūt masinis kapas 2 panašaus laiko kaip ir pavieniai senkapio palaidojimai karstuose. Abiejuose masiniuose kapuose aptikta gana daug vaikų palaikų bei dalis moterų. Atliekant antropologinę analizę neaptikta beveik jokių smurto žymių ir šautinių žaizdų požymių ant palaikų. Todėl šie masiniai kapai nesietini su XX a. pokario rezistencijos įvykiais. Masinių kapų datavimui reikėtų atlikti papildomus specializuotus tyrimus.

The old cemetery on Skongalio Street in Kėdainiai

In 2019, a field evaluation was conducted in the vicinity of Skongalio Street in Kėdainiai in response to the possibility of partisan remains at this location. 3 trenches and 6 test pits totalling 51.3 m^2 were excavated. 2 mass graves and 2 single burials in coffins were discovered (Fig. 1). Individuals had probably been interred in Mass Grave 1 on several occasions, the remains being placed in the grave randomly (Figs. 2, 3). The intact remains of 8 individuals were found. From isolated bones, it was decided that up to 13 individuals could have been interred in the grave. The skeletons belonged to children and adults. No finds were found with the remains and so the dating remains uncertain. Mass Grave 2 contained 27 complete skeletons: 7 adult females, 4 adult males, and 16 children (aged from 7 to 15–18 years) (Figs. 4, 5). The individuals had been interred randomly at one time. Only several clothing elements with broad dating (18th–19th centuries) were discovered with the skeletons (Fig. 6). Another possible mass grave was discovered in one of the test pits, but was not unearthed.

The two single burials can be ascribed to the old cemetery that existed at this location. The individuals had been interred in an orderly manner, supine, in coffins, and with the heads to the NW (Fig. 7). No grave goods were discovered. Only coffin nails and fasteners were discovered in burial 2 and they should be ascribed to the 17th–19th centuries.

Diana Oleinik, Jurgis Sadauskas

Stalmokų senkapis

2019 m. Stalmokų senkapio teritorijoje (UK 3841) (Radviliškio r., Šiaulėnų sen.) vykdyti žvalgymai bei žvalgomieji tyrimai (1 pav.). Juos inicijavo KPD siekiant patikslinti objekto vertingąsias savybes bei teritorijos ribas. Saugoma teritorija užima apie 3660 m^2 plotą. 1973 m. senkapis įrašytas į Lietuvos TSR kultūros paminklų sąrašo vietinės reikšmės archeologijos paminklų sąrašą nurodant, kad „yra kaimo laukuose“. MMT (R. Olišauskas, B. Dakanis) ir RŽPI archeologinių vietų kartografavimo 1977 m. ekspedicijos Radviliškio rajone metu nustatyta senkapių vieta prie Visodskio sodybos, kur kasant rūsį buvę rasta „žiedų, kaulų“. 1986 m. MMT ekspedicija (*ATL 1986 ir1987 metais*, 1988, p. 179–181) šiuos Stalmokų senkapius palaikė archeologijos paminklu, nustatė jų teritoriją bei pažymėjo laikinais riboženkliais.

Senkapis yra greta gyvenamosios sodybos, Stalmokų kaimo ŠR dalyje, į Š nuo žvyrkelio Šiaulėnai–Šiaulaičiai. Tai reljefe išsiskirianti kalva, ant kurios šiuo metu veša daugiametė žolė, krūmai bei pavieniai medžiai (2 pav.). Teritorijos centre yra nenaudojamas mūrinis rūsys maistui sandėliuoti. ŠR dalyje matyti žole apaugusių duobių kontūrai. Anot vietinių, tai buvusių kaimo gyventojų iškastos duobės dar-



žovėms saugoti. Į R nuo kalvelės yra šlapesnės pievos, už jų melioracinis kanalas. Iki XX a. ši vieta greičiausiai buvo drėgna, pelkėta.

2019 m. Stalmokų senkapyje Jurgis Sadauskas atliko žvalgymus bei žvalgomuosius tyrimus. Žvalgyta visa senkapio saugoma teritorija bei jos aplinka apie 4 tūkst. m^2 plote. Metalo detektoriais aptikta tik XIX–XXI a. datuojamų radi-

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – 2019 m. D. Oleinik tyrimai; 2 – 2019 m. J. Sadausko tyrimai; 3 – žvalgymai; 4 – tikslintina senkapio teritorija; 5 – saugoma senkapio teritorija (UK 3841). D. Oleinik, J. Sadausko brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation: 1 – 2019 investigation by Oleinik; 2 – 2019 investigation by Sadauskas; 3 – surveys; 4 – revised boundaries of the old cemetery; 5 – the cemetery's protected area

2 pav. Stalmokų senkapis iš paukščio skrydžio (Š). R. Oleinik nuotr.

Fig. 2. Stalmokai old cemetery, as seen from above (from the N)



3 pav. Minjė tipo kulka. A. Sadauskienės nuotr.

Fig. 3. A Minié ball



0 1 cm

4 pav. Perkasoje 4 aptiktas kapas 2. J. Sadausko nuotr.

Fig. 4. Burial 2 discovered in trench 4



nių, tokių kaip žemės ūkio padargų dalys ir pan. (3 pav.).

Žvalgomųjų tyrimų metu ištirtos 4 perkasos, 41,5 m^2 plotas. V (perkasa 1) bei P (perkasa 3) saugomos teritorijos dalyse (kalvelės viršuje) kapų neaptikta. Po velėna bei XX a. datuojamu dirvožemio sluoksniu 30–40 cm gylyje fiksuotas gelsvas molis – įžemis. Reljefiškai žemiausioje teritorijos Š dalyje (perkasa 2) po paviršiniais sluoksniais aptiktas iki 1,1 m storio piltinės kilmės pilkšvas smėlis su pavieniais XVI–XIX a. datuojamais radiniais. Iš jų paminėtinas XVI–XVII a. juostinis žiedas. Greičiausiai XIX a., čia esant kaimo sodyboms, taip buvo pakeltas esamas paviršius. Sluoksnis supiltas virš pirminio paviršiaus, esančio iki 1,5 m gylyje nuo dabartinio paviršiaus.

Teritorijos R dalyje (perkasa 4) įžemis – gelsvas žvyras – smėlis pasiektas apie 30 cm gylyje. Perkasos PV dalyje, 80–120 cm gylyje atidengti dviejų vaikų palaidojimai be įkapių.

Kape 1 atidengti 3–5 m. vaiko palaikai. Kapas iš dalies apardytas vėlesnio palaidojimo – kapo 3. Jį formuojant suardyta skeleto kairė pusė kartu su kaukole. Virš vaiko skeleto aptikta pavienių smulkių kaukolės fragmentų. Palaidojimas galva orientuotas PV kryptimi, mirusysis paguldytas aukštielninkas, rankos sukryžiuotos dubens srityje. *Kape 2* aptikti 2–4 m. vaiko palaikai (4 pav.). Kapo kontūrą žymi juosvos spalvos juosta – galbūt karsto liekanos. Palaidojimas galva orientuotas PV kryptimi, kūnas paguldytas aukštielninkas, be įkapių. Dėl radinių trūkumo abu kapai nedatuoti. Šalia jų aptikti dar dviejų galimų kapo duobių kontūrai, kurie tęsėsi už perkasos ribų.

Tais pačiais metais teritorijos R dalyje, siekiant visiškai atidengti užfiksuotus galimų kapų duobių kontūrus bei patikslinti saugomos teritorijos datavimą, atlikti papildomi tyrimai. Jų metu į PV nuo perkasos 4 suformuota apie 9,4 m^2 perkasa (vadovė Diana Oleinik). Aptikti ir preparuoti dar 3 kapai (3, 5, 6). Jų duobių kontūrai fiksuoti nuo 20–40 cm gylio. Mirusieji laidoti aukštielninki, karstuose, galva orientuoti į PV, į kalvelės įkalnę.

Kape 3 apie 1 m gylyje atidengti 9–12 m. individo palaikai. Kairė ranka sulenkta, delnas dubens srityje, dešinė ranka ištiesta palei mirusiojo šoną. Blauzdikauliai ir šeivikauliai bei pėdų kaulai neišlikę, galbūt perkasti laidojant vėliau. Prie mirusiojo kairiojo riešo kaulų rasta geležinių korodavusių dirbinių fragmentų, galbūt grandelių (5 pav.).

Kape 5 apie 90 cm gylyje atsidengė daugiau kaip 50 m. moters palaikai. Mirusiosios kairė ranka vos sulenkta, delno kaulai ant kairio dubenkaulio. Dešinė ranka ištiesta palei šoną. Trūksta visos dešinės kojos nuo dubenkaulio – ji nuardyta kasant duobę šalia fiksuotam vaiko kapui 6. Moteris turėjo gana daug patologijų: visų ilgųjų kaulų sąnarių osteoartritas ir žymus



5 pav. Kape 3 prie individo kairiojo riešo aptiktos geležinių grandelių (?) liekanos. D. Oleinik nuotr.

Fig. 5. The remains of small iron loops (?) discovered near the individual's left wrist in burial 3

priešmirtinis dantų netekimas; stuburo slanksteliuose kaulinės išaugos, atsirandančios žmogui senstant, dėl padidėjusio fizinio krūvio ir pan.; kairiojo laivakaulio avulsinis lūžis.

Preparuojant moters kapą 5, prie jos dešiniojo šono apie 90 cm gylyje aptiktas 2–4 m. vaiko *kapas 6*. Sprendžiant iš išlikusių kaulų, rankos buvo ištiestos palei šonus. Abiejose akiduobėse pastebėta mažakraujystės požymių. Kapo duobės užpilde rastas vienas rudos molio masės glazūruotos keramikos fragmentas, datuotinas XVIII–XIX a.

Taip pat aptikta iki 2 m gylio *duobė 1*. Ji netaisyklingos formos, siaurėjanti į apačią, gana stačių šlaitų, plokščio dugno. Užpildą sudarė smėlis, maišytas su humusu, jame rasta pavienių žmonių kaulų, o pačiame dugne buvo padėtos dviejų individų – 3–5 m. vaiko ir 25–34 m. moters kaukolių dalys be apatinių žandikaulių, bei šonkaulių fragmentai. Užpilde rastas vienas pilkos molio masės su grūsto akmens priemaišomis neglazūruoto žiesto puodo fragmentas, iš išorės aprūkęs, priskirtinas XVI–XVIII a. (?).

Tirto ploto ŠV, PV ir PR pjūviuose fiksuoti dar 5 galimų kapų duobių kontūrai. Vienoje iš jų matėsi karsto liekanos bei kaltinių vinių fragmentai. Vinies kojelės forma būdinga XVII–XVIII a. kapuose aptinkamoms vinims ir vinių pavidalo karsto tvirtinimo elementams.

2019 m. tyrimų metu atidengti 5 kapai. Nustatyta, kad palaidojimai tęsiasi į abi smėlėtos kalvelės pašlaitės puses bei kyla viršun į kalvelę. Galbūt kalvelės viršuje laidota iki prasideda kietas rusvas molis. Iš kapų išsidėstymo spėjama, kad kapų eilės orientuotos palei kalvelės pašlaitę ŠV–PR kryptimi. Antro darbų etapo metu pjūvyje fiksuotame kape aptikti kelių XVII–XVIII a. būdingų vinių fragmentai, vieno kapo ir duobės su pavieniais žmonių kaulais užpilde rasta XVI–XIX a. keramikos. Remiantis aptiktais radiniais bei kartografiniais duomenimis, palaidojimus reikėtų preliminariai datuoti XVI(?)–XIX a. Paminėtina, kad greičiausiai bent nuo XIX a. pabaigos – XX a. senkapio teritorija atsidūrė Stalmokų gatvinio kaimo sodybų aplinkoje. Žinoma, kad kaimo gyvavimo laikotarpiu kalvelėje ir jos šlaituose kasant duobes buvę apardomi kapai, randama kaulų, žiedų. Tyrimų metu perkasoje 3 fiksuotame piltiniame XIX a. sluoksnyje, be kitų radinių, rastas juostinis XVI–XVII a. žiedas galėtų taip pat būti iš senkapio.

Stalmokai old cemetery

In 2019, 4000 m^2 was surveyed in Stalmokai village old cemetery (Radviliškis District, Central Lithuania), 19th–20th-century finds were discovered (Fig. 3), and 4 trenches totalling 50.9 m^2 were excavated (Figs. 1, 2). In the W and N parts of the cemetery's present-day protected area no burials or vestiges of them were discovered. A 1.1 m thick fill horizon containing isolated 16th–19th-century finds lay under the top layers in the N part of the area, which is the lowest point in the relief. 16th(?)–19th-century burials were discovered at a depth of 80–120 cm at the sandy NE foot of a small hill in the E part of the area (Figs. 4, 5). In all, 5 burials were excavated and the contours of another 5 were seen in the walls of the excavated trench.